

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ประชาธิปไตยกับประชาชน

จัดทำโดย
นางดวงพร หมิ่นนุช
รหัส 570212

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สธ ก
ธ

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ประชาธิปไตยกับประชาชน

จัดทำโดย
นางดวงพร หมิ่นนุช
รหัส 570212

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญการศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

เอกสารวิชาการนี้ จัดทำขึ้นโดยเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2 โดยผู้เข้ารับการอบรมได้เลือก เรื่อง ประชาธิปไตยกับประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความแตกแยกทางความคิดของคนในสังคม ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางของทุกภาคส่วนในสังคม ซึ่งปัญหานั้นเกิดจากความเข้าใจในหลักประชาธิปไตยและบทบาท หน้าที่ของประชาชนในสังคมไทยที่คลาดเคลื่อน ในเอกสารวิชาการนี้ ผู้เข้ารับการอบรมได้นำเสนอในส่วนของหลักประชาธิปไตย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของบุคลากรหน่วยงานภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ผู้เข้ารับการอบรมหวังว่า เอกสารวิชาการนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน บทบาท หน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรหน่วยงานภาครัฐ ในโอกาสนี้ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ธรรมนุญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้จัดให้มีโครงการที่ดี มีประโยชน์และมีคุณค่าเช่นนี้ ทั้งนี้หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เข้ารับการอบรมขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ดวงพร หมิ่นนุช
มิถุนายน 2557

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ประชาธิปไตยกับประชาชน	
1. หลักประชาธิปไตย	1
2. การปกครองในระบอบประชาธิปไตย	2
3. พลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย	6
4. บทสรุป	13
บรรณานุกรม	

เรื่อง ประชาธิปไตยกับประชาชน

(Democracy and the People)

1. หลักประชาธิปไตย

1.1 สารสำคัญ

ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองและวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน และอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชน

ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนโดยตรงหรือผ่านผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าพลเมืองทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมาย การปฏิบัติของรัฐ และกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นและเจตนาของตน

1.2 ความหมาย

คำว่า “ประชาธิปไตย” มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น

คำว่า ประชาธิปไตย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากคำภาษากรีกว่า Democratia ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ Demos กับ Kratein คำว่า Demos หมายถึง ประชาชน และ Kratein หมายถึง การปกครอง ฉะนั้นประชาธิปไตย (Demokratia) จึงหมายถึง ประชาชนปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน¹

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ในหนังสือพจนานุกรมของทางราชการว่า “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” ทั้งนี้พึงเข้าใจว่าการที่ปวงชนจะมีความเป็นใหญ่ในการแสดงมิตได้ก็จำเป็นที่ชนทุกคนรวมกันเป็นปวงชนนั้นต้องมี “สิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ชน” อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกันกับหน้าที่ มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อนมนุษย์อื่นและหมู่คนอื่นหรือปวงชนเป็นส่วนรวม²

ระบบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้มีได้หมายความว่าเฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น คนร่ำรวย คนยากจน เจ้าของที่ดิน คนงาน หรือชาวนา เท่านั้น แต่หมายถึง ปวงชนทั้งชาติ ไม่ว่าจะเป็นคนยากดีมีจนอย่างไร หรือประกอบอาชีพใดก็ตาม ปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบในการปกครองประเทศร่วมกันและอย่างเสมอภาคกัน³

แม้ในปัจจุบัน ยังไม่มีการนิยามคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วกันก็ตาม แต่มีสองหลักการสำคัญที่นิยามคำว่า “ประชาธิปไตย”

- ประเภทแรก เห็นว่าบรรดาพลเมืองหรือสมาชิกในสังคมย่อมมีความเสมอภาคกันในการเข้าถึงอำนาจ
  - ประเภทที่สอง เห็นว่าพลเมืองย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองโดยเสมอกัน
- หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต” และจากหลักการพื้นฐานดังกล่าว จึงสามารถประมวลลักษณะสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดังนี้
1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุดที่สุดในรัฐ
  2. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
  3. การดำเนินการของรัฐจำเป็นต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยในรัฐจะต้องได้รับการคุ้มครองความเป็นธรรมตามกฎหมายด้วยเช่นกัน
  4. การปกครองแบบประชาธิปไตย จำเป็นจะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ

2. การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2.1 รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย⁴

ในประเทศประชาธิปไตยนั้น ไม่ได้มีรูปแบบการปกครองที่เหมือนกันทั้งหมด แต่อาจสรุปได้เป็น 2 หลักเกณฑ์ ดังนี้

1. หลักประมุขของประเทศ แบ่งรูปแบบประชาธิปไตยได้ 2 ลักษณะ
  - 1) มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นของปวงชน โดยใช้องค์กรแยกกันเป็น 3 ทาง คือ ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารโดยผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการ โดยผ่านทางศาล ส่วนองค์พระมหากษัตริย์จะทรงเป็นกลางในทางการเมือง เช่น ไทย อังกฤษ เป็นต้น
  - 2) มีประธานาธิบดีเป็นประมุข ผู้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่เป็นประมุขของรัฐเพียงหน้าที่เดียว เช่น สิงคโปร์ อินเดีย เป็นต้น และบางประเทศประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นประมุขของฝ่ายบริหารด้วย เช่น สหรัฐอเมริกา อินโดนีเซีย เป็นต้น

2. หลักการรวมและการแยกอำนาจ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

- 1) แบบรัฐสภา ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ได้แก่ การมีเฉพาะผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียวหรืออาจมี 2 สภาก็ได้ มีทั้งสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งตัวแทนหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง และวุฒิสภาซึ่งเป็นสภาของผู้ทรงคุณวุฒิส่วนมากสมาชิกได้มาจากการแต่งตั้ง แต่สมาชิกวุฒิสภาในบางประเทศก็มาจากการเลือกตั้ง ชื่อสภาอาจเรียกต่างกันได้ แต่โดยหลักการสภาทั้งสองต้องประชุมร่วมกัน รวมกันเป็น รัฐสภา ผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร คือมีอำนาจในการออกกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประเทศ และมีอำนาจบริหารในการ

ให้ความเห็นชอบหรือจัดตั้งรัฐบาล และควบคุมการบริหารของรัฐบาลด้วย คือ รัฐบาลบริหารด้วยควมไว้วางใจของรัฐสภา ในทางปฏิบัติถือกันเป็นหลักเกณฑ์ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากสนับสนุนจะได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่บริหารบ้านเมือง แต่รัฐบาลจะต้องอยู่ในความควบคุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะดังกล่าวนี้ รัฐสภาและรัฐบาลต่างทำหน้าที่ของตน แต่รัฐสภาควบคุมรัฐบาลด้วยกระบวนการตามรัฐธรรมนูญ และอาจลงมติไม่ไว้วางใจเพื่อให้รัฐบาลลาออกได้ ส่วนรัฐบาลก็อาจยุบสภาได้ ทำให้เกิดความสมดุลแห่งอำนาจ

2) แบบประธานาธิบดี ระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีมีลักษณะคล้ายคลึงกับแบบรัฐสภา การมีรัฐสภาเหมือนกัน แต่มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ มีประธานาธิบดีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร โดยประธานาธิบดีมีสิทธิและหน้าที่ในการจะแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อบริหารประเทศและรับผิดชอบร่วมกัน ส่วนอำนาจนิติบัญญัตินั้นก็คงตกอยู่ที่รัฐสภา การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีนี้ ทั้งประธานาธิบดีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างก็ได้รับเลือกจากประชาชน ทั้งสองฝ่ายจึงต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ส่วนอำนาจตุลาการยังคงเป็นอิสระ ฉะนั้นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ต่างก็เป็นอิสระและแยกกัน สถาบันผู้ใช้อำนาจทั้งสามจะเป็นตัวที่คอยยับยั้งและถ่วงดุลกันและกัน ไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้อำนาจเกินขอบเขต เช่น การปกครองของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

3) แบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี ระบอบประชาธิปไตยแบบนี้ประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขของรัฐและบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับนายกรัฐมนตรี ในด้านการบริหารนั้นนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามประกาศใช้กฎหมาย และคณะรัฐมนตรีก็ยังคงเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารแต่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา ส่วนรัฐสภาเองก็ยังคงทำหน้าที่สำคัญ คือ ออกกฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ประธานาธิบดีในระบอบประชาธิปไตยแบบนี้เป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศและการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ทั้งยังทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการ ระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมีอำนาจยุบสภาได้ด้วย จึงมีอำนาจมาก เช่น อินเดีย ฝรั่งเศส เป็นต้น

2.2 ประเภทของระบอบประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท⁵

1. ประชาธิปไตยโดยทางตรง เป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง ด้วยการประชุมร่วมกัน พิจารณา ตัดสินปัญหาาร่วมกันในที่ประชุมโดยตรง และจะเป็นผู้เลือกตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของรัฐโดยตรง เราจะเห็นว่าประชาธิปไตยประเภทนี้จะใช้ได้แต่ในเชิงปฏิบัติจริง ๆ ก็แต่เฉพาะในสังคมเล็ก ๆ หรือประเทศเล็ก ๆ ที่มีสมาชิกจำนวนน้อย ซึ่งแต่ละคนมีโอกาสอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ และพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างละเอียดและมีเหตุผล แต่ถ้านำเอาประชาธิปไตยประเภทนี้มาใช้กับสังคมขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกจำนวนมากแล้วจะเป็นอุปสรรคเนื่องจากความไม่พร้อมเพรียงกัน และการที่จะหาสถานที่ประชุมขนาดใหญ่ เพื่อจะให้ประชาชนทั้งประเทศมาประชุมในที่เดียวกันย่อมเป็นไปได้ยากยิ่ง

2. ประชาธิปไตยโดยทางอ้อม เป็นประชาธิปไตยอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประเทศต่าง ๆ ของโลกได้ขยายตัวออกไปมาก ประชาชนพลเมืองเพิ่มขึ้นปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมามาก ฉะนั้นโอกาสที่ประชาชนทั้งประเทศจะมานั่งปรึกษารื้อกัน เพื่อแก้ปัญหากันแบบประชาธิปไตยโดย

ทางตรงย่อมเป็นไปได้ เพื่อแก้ไขอุปสรรคนั้นแทนที่ประชาชนทุกคนจะต้องมาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณา ตัดสินปัญหาใด ก็จะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกตัวแทนหรือที่รู้จักในนาม สมาชิกรัฐสภา เข้าไปสู่ ที่ประชุมแทน ส่วนลักษณะและวิธีการเลือกสมาชิกรัฐสภาของประชาชนในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป

2.3 หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยยึดหลักการดังต่อไปนี้คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน กล่าวคือ ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ในการตัดสินใจ ในกิจการต่างๆ ร่วมกัน
2. หลักอำนาจอธิปไตยโดยปวงชน กล่าวคือ ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา
3. หลักอำนาจอธิปไตยเพื่อปวงชน กล่าวคือ ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในการบริหาร ประเทศต้องปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่มิใช่เพื่อหมุ่คณะของตนเอง
4. หลักเหตุผล ระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างมี เหตุผล รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายอย่างกว้างขวาง
5. หลักเสียงข้างมาก เมื่อมีการอภิปรายแสดงข้อคิดเห็นกันแล้ว การหาข้อยุติต้องเกิด จากการออกเสียง ลงคะแนนเสียง มติของที่ประชุมเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายต้องยอมรับ
6. หลักความยินยอม เป็นการยอมรับฉันทานุมัติจากปวงชนเจ้าของอำนาจอธิปไตย ให้เข้ามาทำหน้าที่แทน ใช้อำนาจของประชาชนภายใต้ระยะเวลาที่กำหนด
7. หลักประนีประนอม เมื่อเกิดข้อขัดแย้งไม่มากนัก ก็อาจมีการประนีประนอมโดยยึดหลัก ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นเกณฑ์โดยไม่ต้องมีการลงคะแนนเพื่อหาข้อยุติ
8. หลักความเสมอภาค ประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือว่า มนุษย์เกิดมามีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอภาค
9. หลักเสรีภาพ ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องให้เสรีภาพแก่ ปวงชนภายใต้ข้อบังคับของกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การชุมนุม การศึกษาอบรม การรวมตัวกันเป็นสมาคม
10. หลักการปกครองตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนหรือท้องถิ่นได้มี โอกาสปกครองตนเอง เพราะประชาชนในท้องถิ่นย่อมสามารถรู้ถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญห ของตนเองได้ดีกว่าบุคคลอื่น

2.4. การปกครองโดยประชาชนหรือโดยประชาชนมีส่วนร่วม

การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น แท้จริงมุ่งหมายถึงความชอบธรรมในการจัดระเบียบ การปกครองหรือระเบียบการเมืองว่ามาจากประชาชนยิ่งกว่าเป็นการปกครองโดยประชาชนเอง ดังนั้น การปกครองใดหรือรัฐบาลใดที่มีรากฐานอำนาจอยู่ที่อำนาจตามข้อเท็จจริง โดยไม่อาจอิงความชอบ ธรรมในการปกครองที่เชื่อมโยงไปสู่การได้รับความชอบธรรมจากประชาชน ย่อมเป็นการปกครองที่ ไม่ชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย และที่สำคัญการปกครองนั้นย่อมมีความมุ่งหมายที่จะบำรุงรักษา ประโยชน์ส่วนรวม หรือความดีงามส่วนรวม (common wealth) อันเป็นสาระสำคัญของการจัดให้มีการ ปกครองขึ้น ประโยชน์ส่วนรวมหรือความดีงามส่วนรวมนี้ต้องตั้งอยู่บนความชอบธรรมที่โยงไปสู่ ประชาชนด้วย⁶

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง มีรูปแบบดังนี้⁷

1) การมีส่วนร่วมในกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความต้องการ มีผลประโยชน์ในลักษณะใด ๆ เหมือน ๆ กันรวมตัวกันอย่างเป็นระบบ กลุ่มผลประโยชน์นี้จะทำหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์โดยทั่วไปมักรวมตัวกันเป็นองค์กรต่าง ๆ เช่น สโมสร สมาคม ชมรม กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง พรรคการเมือง คือ กลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์และนโยบายทางการเมืองสอดคล้องกัน รวมตัวกันโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง นำเอานโยบายไปปฏิบัติหรือเพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาล การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยการสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใด ๆ ที่เชื่อว่ามีแนวโน้มนโยบายตรงกับความต้องการของตนมากที่สุด การช่วยพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงหรือการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการสมัครเข้ารับการเลือกตั้งโดยสังกัดพรรคการเมืองใด ๆ นั้นถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่จำเป็นยิ่งของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบการปกครองของประชาชนและโดยประชาชน

3) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง คือการที่ประชาชนเลือกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเพื่อเข้าไปเป็นตัวแทนรักษาผลประโยชน์ของประชาชน เมื่อยอมรับกันว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน รูปธรรมของแนวคิดนี้อาจเห็นได้จากการที่ประชาชนใช้สิทธิของตนเลือกตัวแทนหรือการผ่านทางการเลือกตั้ง สิทธิในการเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลแต่ละคนจะพึงได้รับในระบอบประชาธิปไตย

4) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

ในประเทศประชาธิปไตย รัฐบาลจะต้องรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นความต้องการของประชาชน รัฐบาลถือเป็นตัวแทนของประชาชนที่เข้าไปใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชน การบริหารงานของรัฐบาล จึงส่งผลโดยตรงต่อประชาชน การกระทำบางอย่างของข้าราชการในฐานะที่เป็นผู้นำเอานโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือแม้แต่นโยบายเองอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อการดำรงชีวิตตามปกติของประชาชนบางคน บางกลุ่ม ดังนั้นคนเหล่านี้ในฐานะเจ้าของประเทศต่างมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้

ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมนี้ ประชาชนที่มีความตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองแบบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น หรือที่เราอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองในระดับสูง ย่อมจะสามารถมีบทบาทเข้าร่วมการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของส่วนรวมได้อย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารสาธารณะระหว่างประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองแบบประชาธิปไตยชนิดนี้ และการใช้สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังย่อมจะมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงหรือยกระดับคุณภาพของการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน อันเป็นเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการกำหนดเจตจำนงทางการเมือง หรือการกำหนดมติมหาชนในหลากหลายมิติ

3. พลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย⁸

3.1 ความหมายของประชาชนและพลเมือง

การปกครองในระบบประชาธิปไตยเน้นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นหากประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ มีความแตกต่างหลากหลายความคิดภายใต้หลักสิทธิ เสรีภาพและหลักเสมอภาค ขาดสำนึกของการเป็นพลเมืองดีในจิตใจ การพัฒนาประชาธิปไตยโดยแท้จริงก็จะไม่ประสบความสำเร็จได้

“ประชาชน” หมายถึง คนของประเทศ บุคคลที่ถือสัญชาติ และได้รับสิทธิเสรีภาพและการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

“พลเมือง” หมายถึง คนที่อาศัยอยู่ในรัฐ เป็นกำลังสำคัญของรัฐในด้านต่าง ๆ มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว รัฐ และต่อส่วนรวมร่วมกัน

ดังนั้นหากประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศมีสำนึกของความเป็นพลเมือง ย่อมตระหนักว่าตนเองนั้นเป็นกำลังของรัฐ มีส่วนรับผิดชอบต่อประเทศชาติในฐานะเจ้าของประเทศ รู้หน้าที่ สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่นนี้เชื่อได้ว่าการแสดงออกซึ่งความเป็นพลเมืองดีของประชาชนหรือคนในสังคมจะดำเนินการไปอย่างถูกต้องทรงธรรมและสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ การที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอิสระสูงสุดในประเทศ ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิและเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกันกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน จึงทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมีอิสรภาพซึ่งทำให้เกิดภาวะ “ความเป็นพลเมือง” ที่เป็นอิสระ พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. ความเห็นของคนเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ มี “ความเป็นพลเมือง” ล้วนแต่เท่าเทียมกัน จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน

3. การยอมรับความแตกต่าง การที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ มีเสรีภาพ ประชาชนจึงต้องมีความแตกต่างและย่อมจะต้องยอมรับความหลากหลายของประชาชนด้วยตนเอง และเพื่อมิให้ความแตกต่างนำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม “พลเมือง” ในระบบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้

4. การเคารพสิทธิผู้อื่น ในระบบประชาธิปไตยนั้น ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ทุกคนจึงมีสิทธิ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเองหรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่นหรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นอนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ ท้ายที่สุดประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด สิทธิในระบบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขต ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น “ความเป็นพลเมือง” จึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

5. ความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพและรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว “ความเป็นพลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิและเสรีภาพของตนโดยรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เนื่องจากสังคมหรือประเทศชาติจะดีขึ้นหรือแย่ลงก็ด้วยการกระทำของคนในสังคม “ความเป็นพลเมือง” จึงเป็นสำนึกของความเป็นเจ้าของประเทศและเป็นเจ้าของสังคม “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจแล้วทำให้สังคมเสื่อมไป หากเป็นผู้ใช้สิทธิเสรีภาพโดยรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและช่วยกันทำให้สังคมดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

6. ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม

การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมีประชาชนในรัฐมี “ความเป็นพลเมือง” ที่เข้าใจหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามสมควร ทั้งในเรื่องหลักประชาธิปไตยหรือการปกครองโดยประชาชนและหลักนิติรัฐหรือการปกครองโดยกฎหมาย เข้าใจเรื่องการเลือกตั้งและมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ติดตามความเป็นไปและมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ติดตามความเป็นไปและมีส่วนร่วมในเรื่องการบ้านการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น และแสดงกิจกรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยตามครรลองประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องยอมรับความแตกต่าง เคารพสิทธิและรู้จักที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น

ดังนั้น ประชาชนของประเทศประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ จึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีความสำนึกพลเมือง ซึ่งจะทำให้มี “ความเป็นพลเมือง” ที่ประกอบด้วยคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ ถ้าประชาชนมีความเป็นพลเมืองก็เชื่อแน่ว่าจะเกิดการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

3.2 แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย

พลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยควรมีแนวทางการปฏิบัติตนดังนี้ คือ

1. ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่

- (1) เคารพกฎหมาย
- (2) รับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
- (3) ยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า
- (4) สื่อสัจย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
- (5) กล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิก

สภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา

- (6) ทำงานอย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา

2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

- (1) ประหยัดและอดออมในครอบครัว
- (2) ซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำ
- (3) พัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า
- (4) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
- (5) สร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก
- (6) เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ

3. ด้านสังคม ได้แก่

- (1) แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
- (2) รับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น
- (3) ยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า
- (4) ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
- (5) เคารพระเบียบของสังคม
- (6) มีจิตสาธารณะ คือ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ

นอกจากนี้ หากต้องการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมให้ดีขึ้นในวงกว้าง จำเป็นอย่างยิ่งที่เราควรจะสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลอื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนและคนอื่น ๆ ในสังคม โดยมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย โดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมของศาสนา และนำหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรอบข้าง
2. เผยแพร่ อบรม หรือสั่งสอนบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้านและคนในสังคม ให้ใช้หลักการทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน
3. สนับสนุนชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการบอกเล่า เขียนบทความเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน
4. ชักชวน หรือสนับสนุนคนดีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน
5. เป็นหูเป็นตาให้กับรัฐหรือหน่วยงานของรัฐในการสนับสนุนคนดี และแจ้งเบาะแสคนที่เป็นภัยกับสังคม

ในส่วนของคุณค่าที่เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐ นอกจากมีบทบาทในการเป็นพลเมืองที่ดี ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว อีกบทบาทหนึ่งต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 4 มาตรา 74⁹ บัญญัติไว้ โดยวรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษา

ประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี”

และวรรคสองบัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติภารกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคคลตามวรรคหนึ่งต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง”

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรานี้ เพื่อกำหนดให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและบริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล และต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

ซึ่งธรรมาภิบาล หรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับเป็นสากลว่า เป็นระบบที่ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และที่สำคัญ เป็นไปอย่างโปร่งใส น่าเชื่อถือและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย จึงเป็นหลักการที่หลายองค์กรได้ให้ความสำคัญในการนำมาปฏิบัติเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายและพันธกิจที่กำหนดไว้

ธรรมาภิบาล (Good Governance)¹⁰ คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามครรลองครองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้มีความหมายกว้าง ครอบคลุมทั้งหลักธรรมทางศาสนา ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพ และประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น

ประเทศไทยมีการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐทุกภาคส่วนมาอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้วางรากฐานของธรรมาภิบาลโดยมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความโปร่งใสในการบริหารประเทศ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งระดับชาติ ท้องถิ่นชุมชน และในทุกระดับตั้งแต่ร่วมรับรู้ไปจนถึงร่วมทำ และร่วมรับผล และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล

โดยกำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 74 ดังกล่าวข้างต้น และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบข้อเสนอแผนการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาคราชการ เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างยั่งยืนตามที่สำนักงาน ก.พ.ร. เสนอ

สำหรับความหมายของหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย 4 หลักใหญ่ และ 10 หลักย่อย ดังนี้

1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

- ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ ต้องมีการลดขั้นตอน และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและไม่มีความจำเป็น

- ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

- ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

- เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

- หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมายกฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัดด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

- ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3) ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแก้ไขปัญหาร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ต้องมีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ได้ในประเด็นที่สำคัญ

- การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม

4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย

- คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) ได้แก่

I - Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง

A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ

M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง

E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ

A - Accountability ตรวจสอบได้

D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย

Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

4. บทสรุป

การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น คำตอบไม่ได้อยู่ที่การมีกฎหมายที่ดีและสมบูรณ์เท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับประชาชนในประเทศที่ต้องร่วมกันขับเคลื่อน เนื่องจากในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งประชาชนนั้นเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยของประเทศไทยนั้น คือการที่ประชาชนทุกคนในประเทศต้องร่วมกันสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ในสังคมไทย เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนประเทศไปสู่วิถีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน โดยในส่วนของประชาชนเอง ต้องก้าวข้ามสู่ความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดี มีความเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ที่สำคัญคือให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความเต็มใจโดยการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี มีเหตุมีผล เพื่อสร้างสรรค์และจรรโลงสังคมโดยรวม ตลอดจนยึดหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม ปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนาควบคู่กันไปด้วย พร้อม ๆ กับดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างจริงจัง รวมทั้งข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากจะทำหน้าที่ของพลเมืองดีแล้ว ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีด้วย ซึ่งจะเป็นทางออกของประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทุกวันนี้

-
- ¹ Democracy in Thailand เวทีเพื่อประชาธิปไตยจาก www.varinthorn.com
- ^{2,3} ประชาธิปไตยต้องเข้าถึง จึงจะพัฒนาจาก <http://article-spadm.com>
- ^{4,5,7} ระบอบประชาธิปไตยจากเว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ เอกสารประกอบการอภิปราย ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยจากเว็บไซต์ www.kpi.ac.th/kpith/images/2012/13
- ⁸ สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- ⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2550
- ¹⁰ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สรุปผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การตรวจสอบการดำเนินงานโครงการภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามหลักธรรมาภิบาล พฤษภาคม 2557